

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКА МАЙБУТНЬОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ,
АСПІРАНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Випуск 2(12), 2023

Мукачево

УДК 373.2.013.82-053.4:7(045)

Лалак Н. В.кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет**Пеняк В. С.**здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальності 012 Дошкільна освіта,
Мукачівський державний університет

АРТ-ТЕРАПІЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Стаття присвячена проблемі використання засобів арт-терапії у роботі з дітьми старшого дошкільного віку. Авторами уточнено дефініцію «арт-терапія», зацентовано увагу, що дитяча арт-терапія - це простий і ефективний спосіб психолого-педагогічної допомоги, який базується на творчості та грі. Зазначено, що через малюнок, гру, танець, музику арт-терапія дає вихід внутрішнім конфліктам, допомагає дошкільникам зрозуміти особливі почуття і переживання, сприяє підвищенню їх самооцінки, допомагає у розвитку творчих здібностей, уяви, набуття естетичного досвіду, практичних навичок образотворчої діяльності, художніх здібностей в цілому, сприяє формуванню у дітей старшого дошкільного віку ключових компетенцій.

Ключові слова: арт-терапія, діти старшого дошкільного віку, розвивальне середовище, воєнний стан, психолого-педагогічна допомога.

The article is dedicated to the issue of using art therapy techniques in working with older preschool children. The authors have clarified the definition of 'art therapy' and emphasized that child art therapy is a simple and effective method of psychological and pedagogical assistance, based on creativity and play. It is noted that through drawing, play, dance, and music, art therapy allows for the expression of internal conflicts, helps preschoolers understand their unique feelings and experiences, contributes to improving their self-esteem, aids in the development of creative abilities, imagination, acquisition of aesthetic experience, practical skills in visual arts, overall artistic abilities, and fosters the formation of key competencies in older preschool children.

Key words: Art therapy, Older preschool children, Developmental environment, Martial law, Psychological-pedagogical assistance."

Одним із стратегічних завдань дошкільної освіти в Україні, згідно з державною національною програмою «Освіта», є формування освіченої, творчої особистості, становлення фізичного, психічного й морального здоров'я дитини дошкільного віку. Розв'язання цього завдання передбачає обов'язкове психолого-педагогічне обґрунтування змісту й методів освітнього процесу в

ЗДО, а також потребує від вихователів переосмислення свого ставлення до дитини, її потреб, прагнень та бажань. Є шлях, який допоможе педагогам пізнати та зрозуміти внутрішній світ дитини: доволі незвичне поєднання творчості, мистецтва та елементів психотерапії – це арт –терапія.

В Україні теоретичні та практичні аспекти проблеми арт-терапії досліджують багато учених та педагогів-практиків. Серед них О. Вознесенська, М. Замелюк, Л. Магдисюк, С. Міліщук, Н. Простакова, А. Старовойтов, Т. Яценко та ін. Питанню впровадження арт-терапевтичних технік у роботі з дітьми приділяли велику увагу науковці та провідні педагоги: із музикотерапії (Г. Батищева, Т. Борисова, Л. Гаврилова); ізотерапії (О. Деркач, А. Захаров); лялькотерапії (Н. Зинов'єва, І. Медведєва, Н. Михайлова та інші). Науковці зазначають, що використання арт-терапії в роботі з дітьми дошкільного віку має потужний потенціал у створенні психологічно комфортного педагогічного середовища, що у свою чергу сприяє гармонізації розвитку особистості через здатність самовираження й самопізнання.

Мета статті – уточнити сутність поняття «арт-терапія» та визначити особливості використання засобів арт-терапії у роботі з дітьми старшого дошкільного віку.

Події сьогодення, воєнний стан в Україні (сидіння в підвалах, евакуація під обстрілами, розлука з рідними, втрата домівки) - усе це лишає в дитячій душі глибокий слід, який може болюче резонувати все подальше життя або стати ресурсом сили. Дітям, які страждають від воєнних подій, необхідна психологічна підтримка, пов'язана з важким життєвим досвідом - з переживаннями втрат, розчарувань тощо. Як показує практика, для дітей, які пережили травматичний досвід, арт-терапія є способом «спілкування без розмов» про те, про що вони бояться або соромляться говорити: ця здатність розповідати свою історію, буквальну чи уявну, дає їм можливість висловити свій досвід у безпечному розвивальному середовищі ЗДО.

Останнім часом точаться суперечки з приводу визначення дефініції «арт-терапія», оскільки досі серед науковців немає чіткої узгодженості.

Здебільшого це реабілітаційна технологія, яка заснована на використанні можливих засобів образотворчого мистецтва [1; 2]. На думку Є. Вознесенської, арт-терапія – це метод «зцілення» за допомогою творчого самовираження. Не терапія або лікування, а саме зцілення – досягнення цілісності [3]. За визначенням О. Титаренко арт-терапія – це способи та технології реабілітації осіб засобами мистецтва та художньої діяльності [6]. На наш погляд, дуже точне визначення цієї дефініції дає І. Сусаніна, згідно з яким «арт-терапія – це галузь, яка використовує невербальну мову мистецтва для розвитку особистості як засіб, що дає можливість контактувати з глибинними аспектами нашого духовного життя».

Для маленьких дітей будь-яке заняття творчістю - це завжди весело, приємно та корисно для розвитку як дрібної моторики, так і вищих психічних функцій, але арт-терапія - не тільки це. Урізноманітнити корекційний вплив на вихованців допоможуть методи арт-терапії. До найбільш поширених методів арт-терапії науковці та педагоги-практики відносять: музикотерапію, ізотерапію, глинотерапію, ігрову терапію, ароматерапію, пісочну терапію тощо. Як показує практика, ефективними формами арт-терапевтичної роботи є індивідуальна і групова. До засобів арт-терапії належать: простий олівець, ластик, гумка, кольорові олівці та фломастери, акварель і гуаш, пластилін, пастель або воскова крейда тощо. В процесі дослідження ми дійшли висновку, що різні матеріали по-різному впливають на дитину. До прикладу, фарби знімають скутість дитини, олівці стримують гіперактивність, простий олівець знімає невпевненість, адже можна стерти і перемалювати; глина, пластилін, солоне тісто - робота з агресією, знімає негативні емоції і скутість тощо.

Старшого дошкільника характеризує активна діяльнісна позиція, цікавість, постійні питання до дорослого, стійка мотивація, достатньо розвинена уява, наполегливість, ініціативність пов'язана з допитливістю, винахідливістю, здатністю до вольової регуляції поведінки, уміння долати труднощі. Дитина цього віку здатна до створення нового малюнка, конструкції, образу, фантазії, які відрізняються оригінальністю, варіативністю, гнучкістю і

рухливістю.

У роботі з дітьми старшого дошкільного віку доцільно використовувати наступні техніки: ізотерапію, пісочну терапію, малювання мильними бульбашками, малювання м'ятим папером, малювання сіллю, пластилінографію тощо [4; 5].

Як показує практика, ефективним методом впливу на емоційно-особистісний розвиток старших дошкільників є сміхотерапія. Це один із наймолодших і перспективних методів арт-терапії. В Україні цей метод ще не набув значного поширення, хоча саме зараз, в наш складний кризовий воєнний період, сміхотерапії бракує. Адже песимізм і зневіра можуть тільки погіршити наш стан, не вирішуючи проблем, і навпаки – оптимізм та позитивний настрій допоможуть швидше вирішувати проблеми, даючи бадьорість і енергію для подолання труднощів. Результативною в роботі із старшими дошкільниками, на нашу думку, є також гудзикотерапія. Цей вид терапії проводиться з метою виявлення навичок кмітливості, дрібної моторики рук та пам'яті [6]. Важливо наголосити, що саме гра з добре знайомими в побуті предметами дає можливість розширити сферу соціальної орієнтації.

Підсумовуючи вищезазначене, можемо стверджувати, що арт-терапія – це поєднання прийомів, спрямованих на дослідження стану дитини, розвитку її здібностей за допомогою мистецтва. Завдяки використанню арт-терапевтичних технік вихователь має можливість провести психодіагностику, вплинути на стан дитини, сконцентрувати увагу на її емоціях і почуттях. На нашу думку, це дуже важливо в сучасних умовах (тривала пандемія та війна в Україні), які мають негативний вплив на психіку дітей. Для ефективного впровадження арт-терапії в роботі з дітьми старшого дошкільного віку важливо дотримуватись рекомендацій: заняття має бути обмеженим в часі, орієнтація на процес діяльності дитини та включення обговорення з дорослим задля аналізу дій та отримання інформації для психодіагностики. Проілюстровані арт-терапевтичні техніки з дітьми старшого дошкільного віку були апробовані на заняттях з дітьми в ЗДО регіону.

Список використаної літератури

1. Арт-терапія для дітей. Режим доступу: <https://starylev.com.ua/blogs/art-terapiya-dlya-ditey>.
2. Бондар Л. М. Використання методів арт-терапії в роботі з дітьми дошкільного віку. *Педагогічний пошук*. Київ. 2014. № 1. С. 54–57.
3. Вознесенська О. І. Особливості арт-терапії як методу. *Психолог*. 2005. № 10. С. 5–8.
4. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Ч. 1. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 232 с.
5. Пеняк В., Лалак Н. Використання засобів арт-терапії у роботі з дітьми дошкільного віку. *Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі : збірник тез доповідей V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції / гол.ред. Т.І.Бондар. Мукачєво: МДУ, 2022. С.178-183.*
6. Титаренко О. І. Використання арт-терапії в психолого-педагогічному супроводі освітнього процесу. *Електронний збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти*. Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp6/tytarenko.pdf.

УДК 373.3.015.31:502/504:17.022.1: 005.336.2(045)

Товканець Г. В.

доктор педагогічних наук, професор,
Мукачівський державний університет

Михайлочко Т. А.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 «Початкова освіта»,
Мукачівський державний університет

ЕКОЛОГІЧНІ ЦІННОСТІ Й ЕКОЛОГІЧНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ В КУЛЬТУРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті обґрунтовано теоретичні засади проблеми формування і розвитку культури екологічної поведінки молодшого школяра. Визначено, що культура екологічної поведінки відображається у системі цінностей, спільних для людей уявлень про спосіб життя, що сприяють збереженню та відтворенню природи; колективній пам'яті народу щодо бережливого ставлення до об'єктів природи; організації повсякденної життєдіяльності з позиції екологічної доцільності. Окреслено, що зміст екологічної освіти і виховання, формування компетентностей, способи їх реалізації у освітньому процесі початкової школи

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>